УДК 378.1:355.23

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2021.48.25-28>B. Sagan, ст. викл.
Sagan2161@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-1042-8353

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Хмельницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ДО ВЕДЕННЯ КОРАБЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В ЗАГОНАХ МОРСЬКОЇ ОХОРОНИ

Досліджено особливості підготовки майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України до ведення корабельного господарства у загонах морської охорони Держприкордонслужби України. Виявлено певні проблеми в підготовці фахівців для служби в Регіональному управлінні Морської охорони прикордонного відомства – у трьох загонах морської охорони і навчальному центрі морської охорони. Корабельне господарство у загонах морської охорони забезпечує оперативно-службову діяльність, бойову (професійну) підготовку, роботу з особовим складом, побут, правильну експлуатацію, ремонт, зберігання озброєння, військової техніки та майна. Науково проаналізовано освітньо-професійні програми (робочі програми навчальних дисциплін, програми практичної підготовки) Національної академії і встановлено відсутність питань щодо основних положень організації ведення корабельного господарства в органах, закладах та установах Державної прикордонної служби України. Запропоновано розробити шляхи розв'язання суперечностей між виникненням у штабі прикордонної комендатури швидкого реагування відділення логістики та відсутністю у плануванні освітнього процесу Національної академії Держприкордонслужби України відповідних змін. Висвітлено результати цього аналізу, зокрема, факти низької кваліфікованості офіцерів з питань ведення корабельного господарства. Сконцентровано увагу на важливості врахування в освітньому процесі навчального закладу прикордонного відомства питань корабельного господарства у загонах морської охорони прикордонної служби, ґрунтуючись на вимогах відомчих керівних документів стосовно відповідальності за належну фахову підготовку відповідних посадових осіб.

Ключові слова: військове господарство, корабельне господарство, морська охорона, загін морської охорони, Державна прикордонна служба України.

Постановка проблеми. Однією з основних функцій Державної прикордонної служби України є охорона державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах; охорона суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та контроль за реалізацією прав і виконання зобов'язань у цій зоні інших держав. До структури прикордонного відомства України входить Морська охорона, яка складається із загонів морської охорони. Державна прикордонна служба України організовує підготовку, перепідготовку своїх військовослужбовців у навчальних закладах. Таким закладом у системі охорони кордону є Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (далі – НАДПСУ) здійснює підготовку офіцерів для задоволення потреб органів і підрозділів ДПСУ, однак при цьому не враховується специфіка професійної діяльності офіцерів корабельно-катерного складу морської охорони (далі – МО) Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ). Комплектування посад корабельно-катерного складу МО ДПСУ офіцерськими кадрами відбувається за рахунок інших вищих військових навчальних закладів освіти (далі – ВВНЗО) зі специфічними умовами навчання. Наразі підготовка офіцерів для Військово-морських сил (далі – ВМС) Збройних сил України (далі – ЗСУ) здійснюється в Національному університеті "Одеська морська академія" на факультеті ВМС. У результаті аналізу займаних посад офіцерами корабельно-катерного складу МО Одеського, Маріупольського загонів морської охорони (далі – ЗМО), а також Регіонального управління МО (далі – РУМО) ДПСУ, що базується у м. Одеса, встановлено, що первинну військову освіту переважна кількість офіцерів до 2014 р. отримували в Академії військово-морських сил імені П.С. Нахімова (м. Севастополь), а починаючи з 2014 року цей навчальний заклад передислоковано до м. Одеси, і підготовку організовано в Національному університеті "Одеська морська академія".

Випускники НАДПСУ на первинні офіцерські посади до органів і підрозділів ДПСУ розподіляються, у тому числі, і до загонів МО ДПСУ. У структурі ДПСУ існує РУМО, до складу якого входять ЗМО та Навчальний центр мор-

ської охорони. У результаті наукового аналізу встановлено, що кількість офіцерів, які закінчили НАДПСУ й обіймають посади в ЗМО ДПСУ, становить більше 70 % від посад штату ЗМО. Акцентуючи увагу на випускниках НАДПСУ, ми проаналізували освітньо-професійні програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в галузі знань: 25 "Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону" за спеціальністю 252 "Безпека державного кордону"; додаткове професійне спрямування "Організація діяльності кінологічних підрозділів Державної прикордонної служби України", "Організація діяльності інженерно-технічних підрозділів Державної прикордонної служби України"; 03 "Гуманітарні науки" за спеціальністю 035 "Філологія"; 26 "Цивільна безпека" за спеціальністю 262 "Правоохоронна діяльність"; 05 "Соціальні та поведінкові науки" за спеціальністю 053 "Психологія"; 17 "Електроніка та телекомунікації" за спеціальністю 172 "Телекомунікації та радіотехніка".

За результатами проведеного аналізу встановлено, що жоден із вищенаведених документів не передбачає вивчення питань, окремих тем, занять, навчальних питань окремих занять, спрямованих на опанування теоретичних чи практичних знань, навичок та інших професійних компетентностей з організації та ведення корабельного господарства у ЗМО ДПСУ. Вищезазначене зумовило сумніви стосовно спроможності молодих офіцерів, які розподіляються на первинні посади в ЗМО ДПСУ після випуску з НАДПСУ, вирішувати професійні питання, пов'язані з організацією ведення військового корабельного господарства (далі – ВКГ) у ЗМО. Відсутність необхідних знань, практичних навичок у посадових осіб, вимог керівних документів, які регламентують організацію ВКГ у ЗМО ДПСУ, не дає впевненості в якісному виконанні завдань зазначеного питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням вітчизняного і зарубіжного досвіду підготовки фахівців військових формувань та правоохоронних органів займалося багато науковців, серед яких: В. Аніщенко, А. Балендр, Н. Бхіндер, Л. Гребенюк, К. Тушко та інші. Проте питання підготовки саме з організації корабельного господарства в ЗМО ДПСУ не вивчав жоден науковець.

Мета статті – висвітлити особливості підготовки майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України до ведення корабельного господарства в загонах морської охорони ДПСУ.

Виклад основного матеріалу. На початковому етапі ми проаналізували перебування на посадах у Одеському ЗМО офіцерів-випускників НАДПСУ. Результати показали, що на різних посадах у ЗМО перебувають 7 офіцерів, 2014–2020 років випуску. Вони проходять службу у відділі матеріально-технічного забезпечення (берегової бази), відділі управління службою штабу, відділі зв'язку та інформації систем штабу, у групі спеціальних дій відділу спеціальних дій. Під час спілкування з офіцерами вдалося дізнатися про існуючі проблеми, з якими вони стикалися під час призначення на посади до Одеського ЗМО, про певні труднощі під час переходу зі звичайної суто прикордонної діяльності в прикордонних загонах, яку вивчають курсанти НАДПСУ, до специфічних службових завдань, притаманних саме ЗМО. При спілкуванні офіцери повідомили, що під час виконання повсякденних завдань за посадою їхня службова діяльність перемикається з питаннями господарства, що полягає у вимогах до ведення облікових документів; у залученні до перевірок, у тому числі, до проведення щорічної інвентаризації військового майна ЗМО; в організації контролю за якістю приготування їжі під час несення служби в добових нарядах; в оформленні звітних документів; отриманні матеріальних засобів на складах та інших питаннях.

Відповідно до питань, які вирішує ВКГ у підрозділах ЗМО, проведено аналіз і встановлено, що в навчальних планах для реалізації освітньо-професійних програм за спеціальностями, додатковими професійними спрямуваннями НАДПСУ не передбачено вивчення питань ВКГ. Однак практика показує, що незалежно від займаної посади і виконання обов'язків за посадою в повсякденній діяльності будь-якого підрозділу чи ООДК питання організації та ведення ВКГ стосується майже всіх військово-службовців – будь то керівник чи підлеглий. Отже, це дає право говорити про те, що випускники НАДПСУ не мають уявлення, які саме завдання вирішує ВКГ, тобто є некомпетентними у цих питаннях. Підтвердженням цього стали результати анкетувань, які показали низькі знання офіцерів, що вступають на факультет керівних кадрів, а також різних офіцерських курсів, які проводились на базі НАДПСУ в період 2020-2021 років. Під час проведення занять зі слухачами курсів підвищення кваліфікації начальників підрозділів швидкого реагування, офіцери, які брали участь у курсах, зауважують, що в прикордонних комендатурах швидкого реагування (далі –

ПКШР) не вистачає офіцерів, які б усвідомлювали завдання ВКГ. Також стало відомо, що за новим штатним розписом ПКШР до штабу підрозділу введено підрозділ – відділення логістики, до якого входять дві офіцерські посади. Згідно зі своїми посадовими обов'язками ці офіцери повинні займатися питаннями планування логістичних операцій. Планування логістичних операцій, у свою чергу, має відбуватися відповідно до керівних документів, яких на сьогодні, на жаль, не існує в ДПСУ.

З огляду на вищевикладене вважаємо, що освітньо-професійні програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в галузі знань, за якими відбувається підготовка курсантів НАДПСУ, потребують своєчасного нагального корегування, а для підтримки високого рівня професійної підготовки курсантів впровадження стандартів НАТО щодо логістичного забезпечення необхідно умовою стає впровадження в освітній процес НАДПСУ питань ВКГ.

За результатами анкетування можна оцінити рівень готовності офіцерів до вирішення ВКГ у підрозділах та органах охорони кордону. Факти поверхневого розуміння офіцерами питань, які вирішує ВКГ у підрозділах та органах охорони кордону (далі – ООК), підтверджують результати аналізу доповідей начальників ООК під час підведення підсумків тилового забезпечення за квартал, півріччя, рік; підсумкових звітів за результатами роботи комплексних груп офіцерів регіональних управлінь щодо питань тилового забезпечення у підрозділах, ООК, а також інформація, отримана від управління тилового забезпечення Адміністрації ДПСУ щодо проблемних питань під час організації ведення ВКГ у підрозділах та ООК. Результатом цього стало провадження в НАДПСУ курсів підвищення кваліфікації з такою категорією, як старшини-начальники відділень логістики відділу прикордонної служби (далі – ВПС). Водночас потребують уваги і питання підготовки молодших спеціалістів до ВКГ саме в підрозділах МО РУМО ДПСУ, адже вони є виконавцями питань ВКГ.

Глибокий аналіз означеної проблеми спонукав надіслати листи на адреси командуючого Південного регіонального управління, начальника РУМО, начальників органів охорони державного кордону ДПСУ про надання пропозицій щодо врахування в освітньому процесі НАДПСУ питань організації ведення ВКГ у ЗМО та прикордонних загонах ДПСУ. У свою чергу, керівники регіональних управлінь та органів охорони кордону, підрозділів забезпечення направили свої пропозиції на адресу НАДПСУ. Пропозиції щодо поліпшення якості організації ВКГ у підпорядкованих підрозділах узагальнені та наведені в табл. 1.

Таблиця 1. Пропозиції щодо впровадження питань організації ВКГ у навчальний процес НАДПСУ з метою підвищення рівня фахової (професійної) підготовленості молодих офіцерів ДПСУ

№ з/п	Найменування управління дпсу, оодк	Пропозиції
1	Регіональне управління Морської охорони, Навчальний центр Морської охорони, Маріупольський ЗМО, Ізмаїльський ЗМО, Одеський ЗМО	<p>Приділити увагу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – питанням організації МТЗ безпосередньо в підрозділах, які виконують завдання з охорони державного кордону України; – урахуванню досвіду Міністерства оборони України й інших силових відомств з питань створення та вдосконалення системи логістики в цілому; – методиці списання військового майна; – вивченню законодавства щодо проведення публічних закупівель і порядку проведення відкритих торгів; – порядку ведення книг, карток обліку матеріальних засобів по відділеннях матеріально-технічного забезпечення; – порядку організації робіт щодо щорічної інвентаризації матеріально-технічних засобів у підрозділах ДПСУ; – порядку підтримання належних умов для розміщення, відпочинку, організації діяльності особового складу підрозділів МО ДПСУ;

Закінчення табл. 1

№ з/п	Найменування управління ДПСУ, ООДК	Пропозиції
		<ul style="list-style-type: none"> – порядку забезпечення корабельного-катерного складу (наявного в ДПСУ) пально-мастильними матеріалами, організації їхнього контролю та списання; – порядку експлуатації гідротехнічних споруд (причальних стінок, плавучих причалів), підтримання їх у працездатному стані та проведення їхнього технічного обслуговування; – порядку організації роботи щодо приймання-здавання справ і посад матеріально-відповідальних осіб; – особливостям організації ведення корабельно-катерного господарства у морських підрозділах ДПСУ; – організації проведення заходів із приймання, зберігання, видачі матеріально-технічних засобів.
2	Південне регіональне управління ДПСУ	<p>Створити можливості для практичного застосування курсантами знань, умінь, навичок щодо організації проведення публічних закупівель;</p> <p>звернути увагу на вивчення курсантами порядку застосування та принципу роботи технічних засобів служб тилу;</p> <p>впровадити в навчальний процес для відпрацювання курсантами НАДПСУ алгоритму підготовки документів щодо списання військового майна;</p> <p>приділити увагу порядку приймання, транспортування, зберігання, відпускання та обліку пально-мастильних матеріалів, контролю якості пального, у тому числі, у державній авіації України;</p> <p>приділити увагу під час підготовки курсантів вивченню ними питань стосовно основних положень Цивільного та Господарського Кодексів України щодо укладання договорів на постачання товарів, робіт і послуг;</p> <p>приділити увагу вивченню нормативно-правових актів щодо Державних стандартів України, технічних регламентів і процедур оцінки відповідності за номенклатурою служб тилу;</p> <p>приділити увагу питанням роботи об'єктів тилового забезпечення під час функціонування підрозділів у польових умовах.</p>

Ураховуючи вищевикладене, для ознайомлення курсантів НАДСПУ з питаннями ВКГ у ЗМО пропонуємо:

1) на базі НАДПСУ передбачити створення окремого факультативного курсу, який сприятиме підвищенню обізнаності курсантів з особливостями служби в ЗМО ДПСУ. Окрім цього, у курсі передбачити перелік питань по темах, що розкривають організацію ВКГ у ЗМО ДПСУ;

2) для отримання та закріплення практичних навичок курсантів щодо організації ВКГ у ЗМО створити на базі НАДПСУ з урахуванням оновлення корабельно-катерного складу Одеського та Маріупольського ЗМО ДПСУ навчального об'єкта "корабель МО ДПСУ" на прикладі КрМО "Григорій Куроп'ятников" з усіма елементами оперативно-службової діяльності, а також об'єктами господарства;

3) для закріплення отриманих теоретичних знань, умінь, навичок передбачити практичну підготовку курсантів на всіх курсах навчання із залученням їх до питань організації ВКГ у ЗМО ДПСУ;

4) з метою поліпшення обізнаності викладацького складу НАДПСУ з питань організації ВКГ у ЗМО ДПСУ залучати викладачів під час особистого стажування саме в ЗМО ДПСУ за своїм профілем з елементами ознайомлення та вивчення питань ВКГ.

Ураховуючи досвід інших ВВНЗО на прикладі Військової академії (м. Одеси), для підтримання зворотного зв'язку між Адміністрацією ДПСУ, регіональними управліннями ДПСУ, ООДК, підрозділами кордону на базі НАДПСУ доцільно організувати та провести круглий стіл. До обговорення питань на круглому столі обов'язково слід залучити офіцерів підрозділів, ООДК, учасників АТО, ООС, а також військовослужбовців і працівників НАДПСУ. До круглого столу також треба залучати курсантів та офіцерів з метою обміну думками й обговорення стану реформування, змін, що відбуваються в системі ДПСУ, а також узагальнення їхнього бачення щодо подальшого розвитку прикордонного відомства, у тому числі, з питань ВКГ ДПСУ. Це дасть змогу на всіх рівнях – як службових, так і навчальних, однаковою мірою розуміти ті процеси, що відбуваються всередині ДПСУ. Також це надасть змогу ви-

кладацькому складу краще зрозуміти ті процеси, які відбуваються в підрозділах, ООДК та корегувати свою предметну діяльність до потреб сьогодення.

Висновки. З огляду на вищевикладене вимоги Статутів ЗСУ, наказів Державної прикордонної служби України [2–6], які регламентують ведення військового (корабельного) господарства, впровадження в освітній процес навчального закладу стандартів НАТО, вважаємо за доцільне передбачити відповідні зміни та здійснити корегування освітнього процесу Національної академії ДПСУ з урахуванням особливостей підготовки майбутніх офіцерів до ведення корабельного господарства в ЗМО. Доходимо висновку про необхідність розробки тематичного плану курсу (факультативу) щодо питань корабельного господарства в ЗМО. Також необхідно розширити навчально-матеріальну базу, розробити відповідні методи та підходи, спрямовані на поліпшення навчального матеріалу з анонованих питань.

Напрями подальших досліджень. З урахуванням попередніх досліджень за темою організації військового (корабельного) господарства у підрозділах ДПСУ вважаємо за доцільне розпочати роботу щодо експериментальної перевірки дієвості педагогічних умов підготовки майбутніх офіцерів до ведення військового (корабельного) господарства в підрозділах ДПСУ.

Список використаної літератури

1. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24 березня 1999 р. № 548-XIV із змінами. Дата оновлення 23.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text> (дата звернення: 19.10.2021).
2. Про речове забезпечення військовослужбовців та працівників Державної прикордонної служби України в мирний час та особливий період : Наказ МВС від 31.10.2016 р. № 1132. Дата оновлення 10.06.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1536-16#Text> (дата звернення: 10.10.2021).
3. Про затвердження Порадника з військового (корабельного) господарства Державної прикордонної служби України : Наказ Адміністрації ДПС України від 21.12.2020 р. № 134. Дата оновлення 21.01.2021. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1391-15/page> (дата звернення: 17.10.2021).
4. Про затвердження Положення про продовольче забезпечення в Державній прикордонній службі України на мирний час : Наказ Адміністрації ДПС України від 20.08.2011 р. № 530. Дата оновлення 12.05.2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1757-12/page> (дата звернення: 19.10.2021).

5. Про затвердження Наставови щодо забезпечення паливом органів Державної прикордонної служби України : Наказ Адміністрації ДПС України від 24.06.2008 р. №544. Дата оновлення 10.06.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0719-16> (дата звернення: 19.10.2021).

6. Методичні рекомендації з організації корабельної служби у Морській охороні Державної прикордонної служби України : Наказ нач-ка Регіонального управління морської охорони від 25.02.2019 р. №42-аг. Дата оновлення 05.08.2021. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030661> (дата звернення: 19.10.2021).

References

1. On the Internal Service Regulations of the Armed Forces of Ukraine: Law of Ukraine of March 24, 1999 No.548-XIV as amended. Date of renovation: 23.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text> [in Ukrainian]

2. On material support of servicemen and employees of the State Border Guard Service of Ukraine in peacetime and special periods: Order of the Ministry of Internal Affairs of October 31, 2016 No.1132. Date of renovation: 21.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1536-16#Text>. [in Ukrainian]

3. On approval of the handbook on military (ship) economy of the State Border Guard Service of Ukraine: Order of the Administration of the State Border Guard Service of Ukraine of December 21, 2020 No.134. Date of renovation: 10.06.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1536-16#Text>. [in Ukrainian]

4. On approval of the Regulations on subsistence support in the State Border Guard Service of Ukraine for peacetime: Order of the Administration of the State Border Guard Service of Ukraine of August 20, 2011 No.530. Date of renovation: 12.05.2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1757-12/page>. [in Ukrainian]

5. On approval of the Guidelines for fuel supply of the State Border Guard Service of Ukraine: Order of the Administration of the State Border Guard Service of Ukraine of June 24, 2008 No.544. Date of renovation: 10.06.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0719-16> [in Ukrainian].

6. Methodical recommendations on the organization of ship administration in the Maritime Guard of the State Border Guard Service of Ukraine: Order of the Head of the Maritime Guard Regional Directorate of February 25, 2019 No.42-ag. Date of renovation: 05.08.2021. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030661> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 19.10.21

V. Sahan, Senior Lecturer

Sagan2161@ukr.net

Bohdan Khmelnytsky National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytsky, Ukraine

PECULIARITIES OF TRAINING FUTURE SBGS OFFICERS FOR SHIP ADMINISTRATION IN MARITIME GUARD DETACHMENTS

One of the main functions of the State Border Guard Service of Ukraine is the protection of the state border of Ukraine on land, sea, rivers, lakes and other bodies of water; protection of the sovereign rights of Ukraine in its exclusive (maritime) economic zone and control over the implementation of rights and fulfilment of obligations by other countries in this zone. The structure of the Border Guard Service of Ukraine includes the Maritime Guard, which consists of Maritime Guard Detachments. The State Border Guard Service of Ukraine organizes training and retraining of its servicemen in educational institutions. The Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine is such an institution in the border protection system. The article analyses the peculiarities of training future officers of the State Border Guard Service of Ukraine to conduct ship administration in the Maritime Guard Detachments of the State Border Guard Service of Ukraine. The scientific attention was drawn by having identified certain problematic issues that arose in the training process organization of specialists for service in the Maritime Guard Regional Department of the Border Guard Agency – three Maritime Guard Detachments and the Maritime Guard Training Centre. Ship administration in the Maritime Guard Detachments provides support for operational and service activities, combat (professional) training, work with personnel, household, proper operation, repair, storage of weapons, military equipment and property. At the same time, as a result of scientific analysis of educational and professional programs (working programs of disciplines, practical training programs) of the National Academy, it has been established that there are no topics about the main provisions for the organization of ship administration in bodies, institutions and establishments of the State Border Guard Service of Ukraine. The article also proposes to develop ways to resolve the contradiction between the emergence of the logistics section on headquarters of a rapid response border command and the lack of planning changes in the educational process of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. The author highlights the results of the above analysis, including the facts of low qualification of officers in the field of ship administration, and focuses on the importance of taking into account in the issues of conducting ship administration in the educational process of the SBGS educational institutions, based on the requirements of departmental guidelines for proper professional training of relevant officials.

Keywords: military administration, ship administration, maritime guard, maritime guard detachment, State Border Guard Service of Ukraine.